

Fizycy polscy w filatelistyce (c.d.)

Jerzy Bartke

Instytut Fizyki Jądrowej PAN w Krakowie

W poprzednim zeszycie *Fotonu* zamieszczony był artykuł pt. „Maria Skłodowska-Curie w filatelistyce”, prezentujący niektóre spośród bardzo licznych walorów filatelistycznych poświęconych naszej wybitnej uczonej. Dziś przedstawiamy innych fizyków polskich, których uhonorowano różnymi walorami filatelistycznymi (zresztą wyłącznie wydaniem Poczty Polskiej).

Trzymając się chronologii okresów ich działalności, zaczniemy od Karola OLSZEWSKIEGO (1846–1915) i Zygmunta WRÓBLEWSKIEGO (1845–1888). Obaj byli profesorami Uniwersytetu Jagiellońskiego: Olszewski od 1876 roku, Wróblewski od 1882 roku. Zajmowali się niskimi temperaturami. W roku 1883 jako pierwsi skroplili składniki powietrza: azot i tlen, skroplili i zestalili dwutlenek węgla. Określili też parametry krytyczne dla wodoru, który udało się skroplić dopiero Karolowi von Linde w roku 1896. Poczta Polska poświęciła Olszewskiemu i Wróblewskiemu znaczek wydany w 1951 roku z okazji I Kongresu Nauki Polskiej oraz ilustrowaną kartę pocztową wydaną w 1964 roku z okazji 600-lecia UJ. Na ilustracji tej kartki widnieje historyczny aparat do skraplania gazów.

Marian SMOLUCHOWSKI (1872–1917) był profesorem Uniwersytetu Lwowskiego, a od 1913 roku profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był wszechstronnym uczonym, działającym w różnych dziedzinach nauk przyrodniczych, ale przede wszystkim w fizyce. Największe znaczenie mają jego prace z kinetycznej teorii materii. Niezależnie od Alberta Einsteina podał wzór wyjaśniający na podstawie teorii kinetycznej zjawisko ruchów Browna (wzór Einsteina-Smoluchowskiego). Przedstawił też statystyczną interpretację II zasady termodynamiki. Poczta Polska poświęciła mu już w 1938 roku dwie ilustrowane karty pocztowe o nominałach 15 gr (dla korespondencji krajowej) i 30 gr (dla korespondencji zagranicznej, z napisami dwujęzycznymi) oraz kartę wydaną w roku 1964 z okazji 600-lecia UJ z ilustracją przedstawiającą budynek Instytutu Fizyki UJ, noszący imię tego wielkiego uczonego.

Marian DANYSZ (1909–1983) i Jerzy PNIEWSKI (1913–1989) prowadzili w Warszawie badania w zakresie fizyki jądrowej wysokich energii i fizyki cząstek elementarnych. Badając oddziaływania cząstek promieniowania kosmicznego zarejestrowane w emulsji naświetlonej w stratosferze, odkryli w 1952 roku pierw-

sze hiperjądro, w roku 1962 izomerię hiperjądrową, a w roku 1963 zostali współodkrywcami podwójnego hiperjądra. Danysz i Pniewski zapoczątkowali w ten sposób nowy dział fizyki: fizykę hiperjądrową, i podobno byli nawet nominowani do Nagrody Nobla, niestety bez sukcesu. Poczta Polska poświęciła im ilustrowaną kartę pocztową wydaną w roku 1993. Na wydrukowanym na tej karcie znaczku umieszczono mikrofotografię pierwszego przypadku zinterpretowanego jako rozpad hiperjądra w emulsji.

